

Schrijver en radiomaker **Mathijs Deen** (1962) is dit studiejaar gastschrijver aan de RUG. De drie hoorcolleges en het interview die hij in september gaf, zijn te beluisteren op de website van Studium Generale. Mede-alumnus Sara Plat vroeg Deen naar zijn verhaal.

‘Ik vind dat de rivier een personage is’

SARA PLAT

PETER ARNO BROER

WWW.MDEEN.EU

We ontmoeten elkaar in Leersum, een plek die Mathijs Deen kent uit zijn jeugd en hem als schrijver veel inspiratie geeft. Leersum, een groen dorp aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug, is het start- en eindpunt in zijn boek *Over Oude Wegen*. Een boek over historische reizigers in Europa, waar hij zijn eigen herinneringen en familiegeschiedenis ook doorheen vlecht. Hoewel hij in Amsterdam woont en opgroeide in Twente, kwam Deen vaak in Leersum. Al zijn grootouders woonden er en liggen er begraven.

Ravage

Zijn opa van moederskant was tuinbaas bij kasteel Broekhuizen. Daar rijden we eerst heen. Deen wil met eigen ogen de ravage in zijn jeugdherinneringen zien, aangericht door de windhoos van juni dit jaar. Bij de oprijlaan stuiten we op rood-wit gestreepte hekken en een bord: ‘Slechte bomen, verboden toegang’. Enkele van de statige beuken die de oprijlaan omringen, ooit onderhouden door de grootvader van Deen, zijn geknakt als waren het twijgjes. Deen maakt wat foto’s voor zijn inmiddels hoogbejaarde moeder. ‘Mijn opa zei altijd dat de bomen slecht geworteld waren en gekapt moesten worden, maar de kasteelvrouw wilde er niets van horen. Nu heeft de natuur een beslissing genomen.’ Om toch dichterbij het landgoed te komen weet hij nog wel een sluiproute uit zijn jeugd. ‘Hier fietste ik met mijn oma om kaas te halen. Ze woonde met opa in het koetshuis hierachter op het landgoed.’

Niks ergs

Deen vertelt dat hij altijd al schrijver wilde worden. Hij studeerde Nederlands aan de RUG. ‘Armando zei dat om te kunnen schrijven, je de oorlog moet hebben meegemaakt. Of op zijn minste een streng gereformeerde jeugd moet hebben gehad, zoals alle grote schrijvers uit zijn tijd. Ik dacht: waar kan ik nou over schrijven, wat heb ik nou helemaal mee gemaakt? Geen oorlog, niks ergs. Dat je dan soms in de Koude Oorlog wakker lag van de bom die zou kunnen vallen, daar had je het met je vrienden niet over.’

Toch vond Deen een discipline die hem past: ‘ik noem het goed onderzochte historische fictie’. Hij heeft al verschillende succesvolle boeken op zijn naam staan, waaronder dus *Over Oude Wegen* en *De Wadden*, en dit najaar verschijnt zijn nieuwste boek *De Grenzeloze Rivier*. Het zijn stuk voor stuk boeken waarin feit en fictie schijnbaar moeiteloos in elkaar overlopen.

Niemandland

En dat is iets waar Deen het in zijn openbare hoorcolleges én in zijn werkcollege over wil hebben: het niemandland tussen fictie en non-fictie. Dat niemandland vindt hij in Leersum, maar even zo makkelijk op andere plekken. Herinneringen en natuurobservaties vermengen zich met fictie tot personages en verhalen om over te schrijven. Onderzoek naar een fascinerende historische setting doet de rest. ‘Voor veel verhalen zijn we aangewezen op fictie omdat er nauwelijks bronnen van over zijn. Zijn die verhalen dan minder belangrijk? Kijk bijvoorbeeld

naar de slavernij. De geschreven bronnen verschaffen ons de harde getallen en omstandigheden. Maar voelende en denkende personages blazen het verhaal leven in. De wetenschap, en ook de onderzoeksjournalistiek, hebben het zwaar in deze tijden vol *alternative facts*. Non-fictie ligt onder een vergrootglas, alles moet te valideren zijn. Fictie is iets heel anders: *the willing suspension of disbelief*. Een uitnodiging om eenvoudigweg te geloven wat je leest, je oordeel uit te stellen. Maar daartussenin zit nog een heel genre, waarin een fictief personage jou mee kan nemen in een heel goed onderzocht decor. De afspraak met de lezer is natuurlijk wel belangrijk: die moet weten dat het fictie is.’

Natuur als mens

Ook een thema waar Deen het over wil hebben tijdens zijn gastschrijverschap: de natuur als mens. Een thema dat vaak terugkomt in zijn boeken. ‘Zo’n bord dat we net zagen, ‘slechte bomen’. Dat gaat ook over de natuur als mens eigenlijk, een boom met karaktereigenschappen.’ We rijden door naar de Neder-Rijn in de buurt van Leersum. Deens nieuwste boek gaat over de Rijn, hij wil even aan de oever kijken. Zittend op een betonnen plaat naast de pont bij Eck en Wiel kijken we uit over het voortstromende water, dat telkens verandert van kleur en vorm. Deen kan er lang naar kijken. ‘Hier had mijn vader zwemles, in het Rijnbad, van badmeester Badje. Best gevaarlijk, iedereen kende wel iemand die verdronken was in die tijd. Ik vind dat de rivier een personage is, een wezen met leven en dood zou je kunnen zeggen. Daar krijg ik ook weleens commentaar op, bijvoorbeeld van de persoon die mijn boeken persklaar maakt. Die mailt dan: “een rivier kan niet boos zijn”. Het is een manier om de lezer een relatie aan te laten gaan met de omgeving. De natuur en de mens hebben altijd met elkaar te maken, het landschap is het archief van de werkelijkheid. Ik hoop mensen tot nadenken aan te zetten. Wat is het beste verhaal: fictie, alleen de feiten, of heeft een tussenvorm ook bestaansrecht?’

Colleges online:

[SGGRONINGEN.NL/LEZING-SERIE/GASTSCHRIJVER-2021](https://www.sggrooningen.nl/lezing-serie/gastschrijver-2021)